

Smart policies, strong utilities, sustainable services

Žabljak 22. 3. 2018.

VLADA CRNE GORE
MINISTARSTVO ODRŽIVOG RAZVOJA I TURIZMA

Regionalni vodovod
Crnogorske primorje

Vizija održivog upravljanja vodnim resursima u 21. vijeku

PRVA BENČMARKING RADIONICA ZA DUNAVSKI REGION

Tivat 24. 3. 2018.

SADRŽAJ

UVODNA RIJEČ - GORAN JEVRIĆ	3
VODNI RESURSI - BUDUĆNOST CRNE GORE, ALI I CIJELE PLANETE	4
PHILIP WELLER:	
CRNOGORSKA IZVORIŠTA IMAJU ZNAČAJNU ULOGU U REGIONU	6
PETER DANE:	
DOBRA ORGANIZACIJA KLJUČ ZA BEZBJEDNU VODU SA ČESME	10
PATRICIA LOPEZ:	
AGREGACIJA VODOVODNIH PREDUZEĆA POBOLJŠAVA EFIKASNOST	14
ALEKSANDAR KRSTIĆ:	
PAMETNO UPRAVLJANJE VODNIM RESURSIMA JE OD ŽIVOTNOG ZNAČAJA	18
BENČMARKING JE PRILIKA ZA NAPREDAK PREDUZEĆA	20
OSVRTI:	
MILO FIASCONARO	22
HELMUT BLOCH	23
PHILIP WELLER	24
PETER DANE	25
SAŠA RADULOVIĆ	27
IVAN ŠPADIJER	27
IVANA VOJINOVIĆ	26
MARIJANA ZENKOVIĆ	26
JURICA KOVAČ	28
SANJA HORVAT	28
TÓTH GÓDÓ VALÉRIA	28
DARIUS BOR	29
EMILIJAN MICEVSKI	29
KATARINA PEJKOVA	29
SANDA NASTIĆ	30
ČABA ŠANTA	30
DARKO MITRIĆ	30
NEDELJKO ILIĆ	31
SRĐAN KEVAC	31
EVIS GJEBREA	31
DORIAN XHELILI	31
NADIRE VITIA	31
SOKOL XHAFI	31

IMPRESUM:

IZDAVAČI: Međunarodno udruženje vodovodnih preduzeća
Dunavnskog sliva (IAWD) - Beč
Regionalni vodovod Crnogorsko primorje
Dnevne novine - Pobjeda

UREDNICI PUBLIKACIJE:

Vesna Šofranac, odgovorna urednica
Bojana Pejović i Kristina Jerkov

LEKTOR: Aleksandra Nikitović

DIZAJN: Adi Kerović

FOTOGRAFIJA: Dejan Kalezić

FOTO OBRADA: Predrag Bošković/Nikola Bečanović

ŠTAMPA: Grafo Group

TIRAŽ: 11.000

Goran JEVRIĆ

direktor JP "Regionalni vodovod Crnogorsko primorje"

VIZIJA ODRŽIVOG UPRAVLJANJA VODNIM RESURSIMA U 21. VIJEKU

Crna Gora je država koja raspolaže vrijednim vodnim resursima i kojima upravlja na održiv i visoko savjestan i odgovoran način. Mnogo je događaja i donesenih odluka koje potvrđuju tezu da je Crna Gora vizionarski smjelo još 1991. godine upravo na Žabljaku usvojila Deklaraciju o proglašenju Crne Gore kao prve ekološke države na svijetu. To je razlog što smo sa našim respektabilnim međunarodnim partnerima donijeli odluku da prvu međunarodnu konferenciju o održivom upravljanju vodnim resursima u XXI vijeku za zemlje jugoistočne Evrope organizujemo upravo na Žabljaku i to na Svjetski dan voda, čime želimo potvrditi da Crna Gora i u sektoru voda usvaja evropski sistem vrijednosti. Vode su najvredniji prirodni resurs kojim moramo održivo upravljati jer je to naš najvažniji „dug“ prema budućnosti. Mi u Crnoj Gori se sjećamo kada je nedostatak vode za piće na Crnogorskom primorju bio veliki problem za kvalitetan život lokalnog stanovništva, a o razvoju turizma nijesmo mogli ni da razmišljamo. Stoga je važno i ovom prilikom potencirati viziju Vlade CG da se ulaganjem u infrastrukturne projekte kreiraju preduslovi za unapređnja ukupnog ekonomskog ambijenta kao preduslova društvenog razvoja. Upravo je to razlog što je naša kompa-

nija s pravom ponijela epitet PROJEKTA KOJI JE PROMIJENIO CRNU GORU. Regionalni vodovodni sistem je najveći i najvažniji infrastrukturni projekat koji je realizovan u Crnoj Gori nakon obnove nezavisnosti 2006. godine i u koji je ukupno investirano oko 107 miliona eura. Tako važna investicija, koja je uspješno realizovana, nakon 2010. doprinijela je da se poboljša kvalitet života građana na Primorju, ali i da se priliv od turizma na godišnjem nivou povećao sa 322 miliona 2007. na skoro milijardu eura 2017. godine. Uz strane direktne investicije, koje samo u tri prestižna turistička projekta poput Porto Montenegro, Lušice Baya i Portonovi iznose više od dvije milijarde eura.

Postavlja se pitanje da li bismo mi u Crnoj Gori imali ovakav ekonomski progres na Crnogorskom primorju da i dalje imamo nedostatak vode za piće.

Naša sljedeća obaveza je kreiranje vizije održivog upravljanja i dodatnog razvoja vodovodnog sistema ne samo na Crnogorskom primorju. To je razlog zbog kojeg smo u Regionalnom vodovodu izuzetno zahvalni našim prijateljima iz međunarodnih organizacija, koje su nas primile u svoje društvo, jer nove vrednosne standarde ne možemo usvajati ako nam uzori nijesu najuspješniji i najrazvijeniji. Međunarodno udruženje

vodovodnih preduzeća u slivu rijeke Dunav, sa sjedištem u Beču, Svjetska banka, Evropska banka za obnovu i razvoj i drugi su najzaslužniji što se ovaj važan skup održava upravo u Crnoj Gori. Naš zajednički cilj je da ova konferencija postane tradicionalna i nadam se da ćemo biti dobar primjer i dobar domaćin za naše dragie poslovne partnere iz drugih država za sljedeće tematske konferencije. Upravo je Benchmarking program garant unapređenja kapaciteta naših kompanija i u Regionalnom vodovodu težimo usvajanju evropskog sistema vrijednosti u vodovodnom sektoru i stoga preferiramo saradnju sa najznačajnijim vodovodnim subjektima iz zemalja EU. Ništa manje važna nije ni naša saradnja u regionu Zapadnog Balkana, jer se mi ipak najbolje i razumijemo i naša zajednička prošlost treba da bude naša najveća snaga za kreiranje zajedničke i bogate budućnosti. Na sadašnjoj generaciji donosilaca odluka je da i u sektoru voda prepoznamo odgovornost za višim stepenom saradnje i međusobne podrške na planu usvajanja evropskog sistema vrijednosti. Regionalni vodovod je iskreno posvećen tom cilju i do kraja razvijamo našu jasno definisanu viziju daljeg razvoja PROJEKTA KOJI JE PROMIJENIO CRNU GORU.

 Scan me

Konferencija i benčmarketing radionica na Žabljaku i u Tivtu

Vodni resursi – budućnost Crne Gore, ali i cijele planete

Crna Gora je u martu ove godine bila domaćin velikog međunarodnog skupa upriličenog povodom Svjetskog dana voda. Manifestaciju, koja je okupila više od 80 najznačajnijih imena iz vodovodnog sektora regiona i Evrope, organizovalo je Javno preduzeće Regionalni vodovod Crnogorsko primorje, sa Međunarodnim udruženjem vodovoda u slivu Dunava (IAWD) i Evropskom benčmarketing saradnjom (EBC), a uz podršku Svjetske banke i opština Žabljak, Nikšić i Tivat.

U okviru ovog izuzetnog događaja, održane su konferencija „Vizija održivog upravljanja vodnim resursima u 21. vijeku“ i Prva benčmarketing radionica za Dunavski region. Tokom dva dana - 22. i 23. marta - na Žabljaku i u Tivtu stručnjaci svjetskog glasa, predstavnici vodovodnih preduzeća, regulatora, nadležnih institucija i međunarodnih organizacija iz 12 država razgovarali su o temama

značajnim ne samo na regionalnom, već i globalnom nivou.

Druženje je počelo dan uoči Međunarodne konferencije, dakle 21. marta, u zavijanom gradu na Durmitoru, kada je domaćin ove manifestacije, direktor Regionalnog vodovoda Goran Jevrić, u prijatnom ambijentu hotela „Žabljak“, priredio neformalno okupljanje gostiju, koji su uživali uz lokalne specijalitete i muziku.

Najznačajniji skup stručnjaka iz oblasti upravljanja vodama i vodoprivrede zemalja dunavskog sliva počeo je 22. marta na Žabljaku benčmarketing radionicom. Učesnicima se tom prilikom prvo obratio Aleksandar Krstić, šef programa Danube Hub pri IAWD i jedan od ključnih ljudi zaduženih za organizaciju ovog događaja. Radionicu su zvanično otvorili generalni direktor Direktorata za upravljanje otpadom i komunalni razvoj Ministarstva održivog razvoja i turizma Dragan Asanović i čelnik IAWD-a Philip Weller. Nakon predstavlja-

PRIZNANJA ZA JEVRIĆA I ZENOVIĆ

Dodjelom sertifikata učesnicima benčmarking radionice i konferencije, manifestacija je završena u tivatskom hotelu „Magnolija“. IAWD je tada uručio i posebna priznanja Goranu Jevriću „za strast koju je uložio da pokaže Crnu Goru i svu njenu ljepotu“, te

„viziju u promovisanju dijaloga i saradnje među vodovodnim preduzećima u regionu i šire“. Druga nagrada pripala je Marijani Zenović, glavnoj inženjerki proizvodnje vode Regionalnog vodovoda za kvalitetnu koordinaciju benčmarking radionice.

nja mogućnosti povezivanja vodovodnih preduzeća kroz novi informacijski sistem, te načina razmjene iskustava, konferenciju je zvanično otvorio pregovarač za Poglavlje 27 - Životna sredina i sekretar u Ministarstvu održivog razvoja i turizma Saša Radulović, potcrtavajući simboličan naziv događaja, jer nosi „obavezujući karakter o viziji održivog upravljanja vodnim resursima u 21. vijeku“. Čelnik IAWD-a Weller ocijenio je izuzetno značajnim program benčmarkinga, i najavio cjelovitu efikasnost vodovodnih preduzeća, veće učešće žena i mladih, te regulisanje komunalne infrastrukture u ruralnim područjima kao buduće fokuse. Izvršni direktor Evropskog udruženja javnih vodovodnih preduzeća Milo Fiasconaro imao je samo riječi hvale za Regionalni vodovod, „zbog izvanrednih rezultata i značaja koje ima po politiku vodosnabdijevanja u Crnoj Gori“. Fiasconaro je saopštio da će na prvom sljedećem sastanku preduzeće postati punopravni član ove krovne asocijacije EU. Patricia Lopez iz Svjetske

banke fokus svog izlaganja stavila je na obezbjeđivanje kvalitetne vode u oblastima koje tokom određenog dijela godine imaju višestruko povećanu populaciju, kao što je to slučaj i u Crnoj Gori. Jevrić je zahvalio je međunarodnim partnerima koji su odlučili da se skup organizuje u našoj zemlji. Učesnicima i gostima predstavio je „projekat koji je promijenio Crnu Goru“ kroz kratki dokumentarni film o nastajanju, dosadašnjim dostignućima i planovima kompanije na čijem je čelu. Međunarodnoj konferenciji prisustvovao je i ekspert svjetskog glasa za oblast životne sredine i konsultant za Poglavlje 27 Helmut Bloech, koji je poručio da Crna Gora mora da pronađe način da očuva svoje vodotoke. Generalna direktorica Direktorata za životnu sredinu Ivana Vojinović posjetila je skup kako bi čula stavove stručnjaka i ljudi iz sektora o budućnosti vodosnabdijevanja, kao nezostavnog dijela Poglavlja 27 u pregovorima sa EU.

Izuzetno dinamična agenda nastavljena je odvojenim programima

za predstavnike vodovodnih preduzeća, odnosno regulatornih agencija i ministarstava, gdje su svoja znanja i iskustva prenijeli još i Nemanja Branislavljević sa Građevinskog fakulteta iz Beograda, Malte Martin iz kompanije Barthauer Software, Jurica Kovač, sekretar specijalističke grupe za gubitke vode Međunarodne asocijacije za vode, Tomica Blažek iz vodovodnog preduzeća Koprivnice, Anvi Dervishi iz benčmarking platforme za Kosovo i Albaniju, Xhelal Selmani u ime kosovskih regulatora, Darius Bor iz rumunskog vodovodnog preduzeća Satu Mare i njegova koleginica iz Tirane Evis Gjebrea, kao i Sanda Nastić iz Novog Sada, Petar Doroslovački iz Subotice, te Valeria Godo Tot iz Segedina.

Sredinom dana učesnici radionice i konferencije su iz snijegom okovanog Žabljaka krenuli na more, preciznije – u Tivat. Razmjenu iskustava i druženje nastavili su na brodu, koji ih je kroz Verige uveo da pogledaju dio Kotorskog zaliva, obilazeći perlaška ostrva.

Philip Weller, koordinator Dunavskog programa za vode

Crnogorska izvorišta imaju značajnu ulogu u regionu

**DUNAVSKI PROGRAM ZA
VODE JE DIO PROJEKTA
SVJETSKJE BANKE**

Sastanak predstavnika vodovodnih preduzeća koji je organizovan u Crnoj Gori bio je prilika upravo da se razmijene pozitivna iskustva upravljanja i dobre prakse, koje drugi sada mogu iskoristiti u svom poslovnom okruženju.

Dobra saradnja među njima, posebno kada je u pitanju upravljanje vodnim resursima, predstavlja pozitivan model za ostatak svijeta.

● Program za vode Dunavskog regiona (IAWD) dio je projekata Svjetske banke. Zbog čega je bitno povezivati vodovodna preduzeća zemalja šireg regiona?

Weller: IAWD je nastao kako bi vodovodna preduzeća u Dunavskom regionu mogla da razmjenjuju iskustva i uče jedna od drugih. Dakle, preduzeća ovog regiona treba da imaju koristi od iskustava drugih i da sarađuju na rješavanju zajedničkih problema za što efikasniju distribuciju vode, kako bi to i uspjeli na najbolji mogući način. Susreti poput radioni-

ce i konferencije na Žablaku daju priliku da se razmijene stavovi o ključnim temama od zajedničkog interesa, kao što su nekomercijalno korišćenje voda, energija i tržišna učinkovitost poslovanja. Takođe je potrebno da preduzeća takve stavove podijele s drugima, a oni najbolji među njima - da prenesu svoje iskustvo drugima, koji iz toga mogu izvući veliku korist. Sastanak predstavnika vodovodnih preduzeća koji je organizovan u Crnoj Gori bio je prilika upravo da se razmijene pozitivna iskustva upravljanja i dobre prakse, koje drugi sada mogu iskoristiti u svom poslovnom okruženju.

● Dunav je sasvim posebna i vrlo poznata rijeka. Da li se može reći da su vode iz sliva Dunava takođe posebne i zašto?

Weller: Dunav i njegov sliv čine riječni basen sa najvećim brojem zemalja na svijetu i voda povezuje te zemlje u jedinstveni region. Kako bi se u regionu dunavskog sliva u kontinuitetu održao dobar kvalitet vode, zemlje članice treba da sarađuju i zajednički rade, te da razmjenjuju iskustva. Dobra saradnja među njima, posebno kada je u pitanju upravljanje vodnim resursima, predstavlja pozitivan model za ostatak svijeta.

Kao zemlja u kojoj su izvorišta mnogih rijeka koje teku ka Dunavu, Crna Gora ima značajnu ulogu u ovom regionu. Činjenica da je uključena u rad Međunarodne komisije za zaštitu sliva Dunava (International Commission for the Protection of the Danube River - ICPDR) u očuvanju i kooperativnom načinu upravljanja ovom rijekom, takođe znači da pruža izuzetnu pomoć u tom sistemu kroz njen doprinos zajedničkim naporima na zaštiti voda Dunava, ali i sama Crna Gora ima dobiti od te saradnje.

■ JASNE STRATEGIJE I PRIORITETI

Vode Crne Gore treba da zadovolje različite načine upotrebe. Kako bi se obezbijedilo kontinuirano servisiranje svih klijenata vodom, neophodno je donijeti jasne strategije i ustanoviti prioritete, kako jedan način korišćenja ne bi isključivao drugi

■ ODRŽIVOST IZVORA

Različita upotreba vodnih tokova je moguća, ali mora se tačno definisati na koji način, kako korišćenje ne bi smanjilo ili uništilo njen kvalitet. Postoji mogućnost da različiti industrijski sektori profitiraju od dostupnih vodnih resursa, ali je neophodno da se strateški pristupi njihovoj upotrebi

VIZIJA ODRŽIVOG UPRAVLJANJA VODNIM RESURSIMA U 21. VIJEKU

Regionalni vodovod
Crnogorsko primorje

Crna Gora takođe ima značajan karstni sistem sa podvodnim vodnim resursima koji treba da budu sačuvani kao izvori za buduću nesmetanu tok vode u cijelom regionu. Ovi vodni resursi su posebno osjetljivi na narušavanje sistema, naročito ako nijesu s pa-

žnjom tretirani. Zato briga s kojom se prilazi upravljanju vodnim resursima u Crnoj Gori ima veliki značaj i za druge zemlje.

- Vode sjevernog regiona Crne Gore – one koje pripadaju slivu Dunava – i dalje su izuzetnog

kvaliteta. Da li je bolje da te vode budu iskorišćene za komercijalne svrhe ili za snabdijevanje stanovništva vodom?

Weller: Vode Crne Gore treba da zadovolje različite načine upotrebe. Kako bi se obezbijedilo kontinuirano servisiranje svih klijenata vodom, neophodno je donijeti jasne strategije i ustanoviti prioritete, kako jedan način korišćenja ne bi isključivao drugi. Čista voda za piće ima posebnu vrijednost i neophodno je osigurati da njena drugačija upotreba ne promijeni njen kvalitet.

Različita upotreba vodnih tokova je moguća, ali mora se tačno definisati na koji način, kako korišćenje ne bi smanjilo ili uništilo njen kvalitet. Postoji mogućnost da različiti industrijski sektori profitiraju od dostupnih vodnih resursa, ali je neophodno da se strateški pristupi njihovoj upotrebi, te osigura održivost izvora i nepromijenjeni kvalitet.

- Kako očuvati vodne izvore u Crnoj Gori, posebno ako uzmećemo u obzir poremećaje u prirodi na globalnom nivou, koje uzrokuju klimatske promjene?

Weller: Nema sumnje da problematika klimatskih promjena zauzima zna-

VODE CRNE GORE TREBA DA ZADOVOLJE RAZLIČITE NAČINE UPOTREBE. KAKO BI SE OBEZBIJEDILO KONTINUIRANO SERVISIRANJE SVIH KLIJENATA VODOM, NEOPHODNO JE DONIJETI JASNE STRATEGIJE I USTANOVITI PRIORITETE

čajno mjesto na globalnom nivou i veoma je važno da zemlje poput Crne Gore definišu strategiju adaptacije u segmentu upravljanja vodama, s akcentom na pomenuti budući uticaj klimatskih promjena, i da aktivno rade na tome da se minimizira doprinos ljudskog faktora klimatskim promjenama.

Obezbeđivanje sigurnih izvora vode dobrog kvaliteta za buduće generacije potrebno je ne samo Crnoj Gorim, već svim zemljama širom svijeta. Izuzetno su pozitivni svi naponi koji se kontinuirano ulažu kako bi se obezbijedio dobar kvalitet vode koja se distribuira. Takođe je bitno da druge razvojne odluke ne smanjuju mogućnosti budućih generacija uništavanjem kvantiteta i kvaliteta vodnih resursa.

“

Kao zemlja u kojoj su izvorišta mnogih rijeka koje teku ka Dunavu, Crna Gora ima značajnu ulogu u ovom regionu. Činjenica da je uključena u rad Međunarodne komisije za zaštitu sliva Dunava u očuvanju i kooperativnom načinu upravljanja ovom rijekom, takođe znači da pruža izuzetnu pomoć u tom sistemu

”

Peter Dane, izvršni direktor EBC Fondation

Dobra organizacija ključ za bezbjednu vodu sa česme

Potrebna je intenzivna interakcija između kolega kroz različite radionice i programe razmjene, kako bi što bolje razumjeli okruženje u kome druge kolege funkcionišu i odlučili da li pojedina tuđa rješenja mogu biti uspješno primijenjena u njihovoj situaciji.

Voda je neophodna za život. I to je pitanje koje se ne tiče samo lokalnog stanovništva, već i brojnih posjetilaca i turista koji su u prolazu ili kojima je potrebna pitka voda direktno iz slavine.

● Koji su ključni pokazate-

lji za sisteme vodosnabdijevanja kada je riječ o benčmarkingu kapaciteta u poređenju s drugim preduzećima?

Dane: Benčmarking je upravljačko sredstvo za poboljšanje usluga vodosnabdijevanja. Vrsta podataka koja je za to potrebna u potpunosti zavisi od zahtjeva, odnosno onoga što preduzeće želi da poboljša u svom poslovanju. Ako je riječ o troškovima, onda su najbitniji podaci upravo o toku novca. A ako je riječ o kvalitetu vode, onda ćemo gledati parametre koji su za to vezani – uzorci

i njihov odnos spram standardnih vrijednosti. U svakom slučaju, najvažniji je kvalitet samih podataka, da budemo sigurni što smo mjerili i da te rezultate uporedimo s drugima. To zajedno ima smisla i ljudi mogu imati povjerenja u takve rezultate

i zaključke.

● Koliko je od pomoći prikupljanje kvalitativnih i kvantitativnih podataka o upravljanju vodama u sistemu koji koriste vodovodna preduzeća?

Dane: U situaciji kada je u pitanju dobavljač vode na veliko –

preduzeća koja distribuiraju vodu do opština, koja dalje kroz svoje sisteme dostavljaju i prodaju vodu – mogu se primijeniti dva pristupa. U prvom slučaju, dobavljač vode na veliko sakuplja podatke o svojim operacijama i pravi poređenja s ostalim sličnim preduzećima.

POŠTO SMO SVJEDOCI VREMENA S IZRAŽENIM EKONOMSKIM, DRUŠTVENIM, PA ČAK I PRIRODNIM PROMJENAMA, KADA JE TEŠKO PREDVIDJETI NOVE IZAZOVE IZ BILO KOJE OD OVE TRI OBLASTI ODRŽIVOG RAZVOJA, PAMETNO UPRAVLJANJE VODNIM RESURSIMA JE OD ŽIVOTNOG ZNAČAJA.

To može biti korisno za dobijanje što boljeg uvida u performanse cijelog preduzeća, ali praktični problem nastaje kada znamo da ne postoji mnogo takvih dobavljača u Evropi. Uprkos tome, Evropska benčmarking saradnja (EBC) može da pomogne u povezivanju ovakvih preduzeća, kako bi na primjerima učila jedna od drugih.

Drugi pristup je da se u obzir ne uzimaju samo operacije koje obavlja dobavljač vode na veliko, već sve one u cijelom lancu – uključujući opštinske distributivne sisteme za vodu. Ovo može biti poseban izazov za preduzeća kada su u pitanju i podaci i njihova razmjena, ali ona obezbjeđuje uporedivost mnogih integrisanih sistema.

● Poređenje niza podataka tokom određenog broja godina doprinosi boljem razumijevanju upotrebe različitih vodnih resursa. Da li poređenje podataka iz različitih zemalja može pomoći menadžerima vodovodnih preduzeća da učine kompanije još efikasnijim – u finansijskom i upravljačkom smislu?

Dane: Od izuzetne je pomoći kada pratite vlastite performanse tokom određenog perioda, kako biste bili u prilici da ih upoređujete sa zadatim standardima, da pratite trendove u performansama preduzeća i da odlučujete ko-

2

PRISTUPA MOGU SE PRIMIJENITI U SITUACIJI KADA JE U PITANJU DOBAVLJAČ VODE NA VELIKO – PREDUZEĆA KOJA DISTRIBUIRAJU VODU DO OPŠTINA, KOJA DALJE KROZ SVOJE SISTEME DOSTAVLJAJU I PRODAJU VODU

je aktivnosti treba sprovesti, kako i za koju oblast.

Uz to, upoređivanje podataka sa sličnim preduzećima u drugim zemljama ima prednost jer se na taj način mogu lako identifikovati očigledne razlike u performansama, naći objašnjenja i naučiti više iz dobrih praksi i inovacija kolega iz drugih kompanija. To nije lako uraditi pukim sjedjenjem za stolom u kancelariji i gledanjem u ekran kompjutera. Potrebna je intenzivna interakcija između kolega kroz različite radionice i programe razmjene, kako bi što bolje razumjeli okruženje u kome druge kolege funkcionišu i odlučili da li pojedina tuđa rješenja mogu biti uspješno primijenjena u njihovoj situaciji.

- Koje su komparativne

prednosti Regionalnog vodovoda Crnogorsko primorje?

Dane: Pa, mnogo je puteva koji vode u Rim. I mnogo je načina na koje se stvari mogu organizovati. Ali, sigurno da u Regionalnom vodovodu postoje prednosti u organizaciji izvršavanja određenih zadataka vezanih za upravljanje vodnim resursima i njihovo tretiranje za bezbjedno korišćenje vode kroz specijalizovane oblike povezivanja na skali koja nije isuviše mala.

Voda je neophodna za život. I to je pitanje koje se ne tiče samo lokalnog stanovništva, već i brojnih posjetilaca i turista koji su u prolazu ili kojima je potrebna pitka voda direktno iz slavine. Zbog toga ona i jeste veliko pitanje. U vrijeme kada se govori o sve značajnijem nedostatku vode, klimatskim promjenama i – da ne zaboravimo – svim snagama koje se koriste kako bi se smanjila količina plastike koja se sada nalazi u morima i okeanima, potrebne su posebno dobre organizacione sposobnosti da bi se osigurala bezbjedna, ukusna voda sa česme koju će ljudi piti umjesto flaširane. Smatram da je kompanija poput Regionalnog vodovoda Crnogorsko primorje sposobnija za upravljanje kada su u pitanju ovakvi zadaci, nego što bi to bio slučaj sa više manjih, lokalnih preduzeća koje će ih samostalno sprovoditi.

Kako bi se osigurala održivost investicija, kao i nivo cjenovnih tarifa kojima će se pokriti troškovi, može se uraditi agregacija ili povezivanje preduzeća u klastere, čime bi se poboljšale njihove operativne performanse i efikasnost. Smanjenje troškova je moguće upravo kroz klasterske jedinice u ekonomski vitalnim privrednim oblastima.

Naime, 95 odsto crnogorskih vodenih tokova je u centralnom dijelu države, što smanjuje mogućnosti za prekogranični uticaj na vode, ali nosi i odgovornost za kvalitet i distribuciju, jer ona dalje otiče ka susjednim zemljama. Sprovođenje integrisanog upravljanja vodnim resursima u Crnoj Gori je osnova za obezbjeđenje dobrobiti stanovništva i dalje unapređenje životnog standarda.

Kako bi dostigla standarde i direktive Evropske unije, Crna Gora treba da investira više od 640 miliona eura za poboljšanje infrastrukture za vodu i njeno prečišćavanje. S druge strane, prosječni prihodi generisani tarifama za vodu nijesu dovoljni da pokriju troškove upravljanja i operativne – koji prosječno čine 76 odsto. Zbog toga su operativni troškovi u najvećem dijelu pokriveni subvencijama na nacionalnom i op-

PATRICIA LOPEZ, vođa programa,
Svjetska banka/Danube Water Program

AGREGACIJA VODOVODNIH PREDUZEĆA POBOLJŠAVA EFIKASNOST

95

ODSTO CRNO-
GORSKIH VODE-
NIH TOKOVA JE U
CENTRALNOM DI-
JELU DRŽAVE

640

MILIONA EURA CRNA GORA
TREBA DA INVESTIRA KAKO
BI DOSTIGLA STANDARDE
EU ZA POBOLJŠANJE
INFRASTRUKTURE

štinskom nivou. Sredstva za investicije obezbjeđuju se kroz kredite i grantove međunarodnih institucija, takođe uz subvencije iz lokalnih i nacionalnih budžeta. Ali, učinci i efikasnost javnih preduzeća takođe su ispod željenog nivoa. Na primjer, nivo naplate iznosi samo 72 odsto (Izveštaj o stanju sektora u Dunavskom regionu, Svjetska banka, 2015), što ukazuje na to da preduzeća imaju velike probleme u pokrivanju tih gubitaka i da ne mogu da naplate potrošnju 59 odsto ukupne vode u sistemu, što je više od regionalnog prosjeka.

- Koje su glavne preporuke Svjetske banke za održivost vodovodnih sistema, naročito u Crnoj Gori?

Lopez: Finansijski održivi servis je onaj čiji prihodi i drugi sigurni resursi pokrivaju kompletne troškove usluga, uključujući i one koji će biti potrebni za zamjenu postojeće infrastrukture. Finansijsko poslovanje i operativna efikasnost su tijesno povezani. Kretanje uzla-

znom linijom ka finansijskoj održivosti stvara "primjeren ciklus rada", u kome će operativni i troškovi održavanja konačno biti pokriveni, pa davaoci usluga mogu da ulažu u operativna poboljšanja, širenje sistema i bolji kvalitet usluga, sa ciljem povećanja prihoda. Kako bi se pomjerali sa tačke niskih tarifa i nivoa naplate, te proširili vodovodnu i kanalizacionu strukturu, potreban je određen period. Zato Crna Gora treba da osigura dodatne izvore finansiranja za ulaganje u poboljšanje vodovodne i kanalizacione infrastrukture, podizanje efikasnosti i isplativosti poslovanja vodovoda (rješavajući, prije svega, pitanja visokog nivoa gubitaka u sistemu i efikasnosti naplate), te da primijeni stroge principe pri naplati, jer vodovodna preduzeća trenutno ne generišu potrebne prihode kojima bi se osiguralo upravljanje i održavanje čak ni za postojeću infrastrukturu.

- Na koji način se može poboljšati snabdijevanje vodom u regionu, koji ima male mogućnosti za

finansiranje infrastrukture, upravo zbog niskih prihoda?

Lopez: Dok dio finansija potrebnih za nove investicije mora doći iz državnog budžeta i donacija, davaoci usluga takođe moraju da obezbijede finansiranje operativnih i troškova održavanja, kao i onih za eventualnu zamjenu postojeće infrastrukture.

Kako bi se osigurala održivost investicija, kao i nivo cjenovnih tarifa kojima će se pokriti troškovi, može se uraditi agregacija ili povezivanje preduzeća u klastere, čime bi se poboljšale njihove operativne performanse i efikasnost. Smanjenje troškova je moguće upravo kroz klasterske jedinice u ekonomski vitalnim privrednim oblastima. Nedavna studija Svjetske banke (Ujedinjenim snagama ka boljim uslugama, Svjetska banka, 2017) o agregacijama preduzeća na globalnom nivou, pokazala je da se u zemljama sa preduzećima čiji je obuhvat ispod prosjeka (mjereno spram broja stanovnika po preduzeću) ulazi u agregacioni proces - često i na dobrovoljnoj osnovi - kako bi se zadržao ili dostigao nivo održivosti davanja usluga kroz poboljš-

šanu ekonomsku efikasnost. Studija je takođe pokazala da se većina agregacionih procesa sprovedenih kroz zakonodavni okvir ("zadat" od strane institucija koje su donosioci takvih politika) dogodila u zemljama gdje već postoji velika pokrivenost stanovništva tim uslugama, sa ciljem smanjenja troškova i poboljšanja operativnih rezultata (obično u slučajevima kada je proces agregacije finansijski podržan). Još jedan zaključak studije jeste da je agregacija preduzeća češća u zemljama gdje je lokalna uprava zadužena za usluge vodovoda i kanalizacije.

● Svjesni smo da je na planeti svakog dana sve manje vode. Na koji način možemo osigurati pijaću vodu za buduće generacije - naročito u Crnoj Gori?

Lopez: Pretpostavlja se da će do 2025. godine oko 1,8 milijardi ljudi živjeti u oblastima ili zemljama u kojima će nedostajati voda. Izvještaj Svjetske banke (Visoko i suvo: Klimatske promjene, voda i ekonomija, Svjetska banka), objavljen u maju 2016. godine, navodi da nestašice vode, pogoršane klimatskim promjenama, mogu neke regione dodatno koštati i do šest odsto bruto društvenog proizvoda. Što je još važnije, to ima potencijalno negativan uticaj na društvo u cjelini, jer izaziva pri-

nudne migracije i konflikte. Crna Gora ima dovoljno vodnih resursa, ali su oni nejednako raspoređeni. Naime, 95 odsto crnogorskih vodenih tokova je u centralnom dijelu države, što smanjuje mogućnosti za prekogranični uticaj na vode, ali nosi i odgovornost za kvalitet i distribuciju, jer ona dalje otiče ka susjednim zemljama. Sprovođenje integrisanog upravljanja vodnim resursima u Crnoj Gori je osnova za obezbjeđenje dobrobiti stanovništva i dalje unapređenje životnog standarda. To uključuje zaštitu značajne prirodne baštine u zemlji, koja je osnova održivosti ži-

vozne sredine i turističkog rasta, uz povezivanje ekonomskog razvoja i upravljanja rizikom od poplava i ekstremnih vremenskih prilika. Time se može pomoći Crnoj Gori da dostigne preporučene kriterijume Evropske unije o životnoj sredini i klimatskim promjenama i brži ulazak u EU. Zemlja je napravila pozitivne korake u unapređenju upravljanja vodnim resursima, naročito u poboljšanju pravnog okvira za zaštitu životne sredine i u početnim ulaganjima u sanitarne deponije. No, potrebna su dalja poboljšanja i osnaživanja, kada je riječ o upravljanju kvalitetom vode, ot-

ZATO CRNA GORA TREBA DA OSIGURA DODATNE IZVORE FINANSIRANJA ZA ULAGANJE U POBOLJŠANJE VODOVODNE I KANALIZACIONE INFRASTRUKTURE, PODIZANJE EFIKASNOSTI I ISPLATIVOSTI POSLOVANJA VODOVODA, TE DA PRIMIJENI STROGE PRINCIPE PRI NAPLATI

padnim vodama i zaštiti, i to od strane regulatora za vode, što ima pozitivan efekat na javno zdravlje, životni standard i turističke potencijale. Dakle, biće neophodan bolji kvalitet vode, upravljanje otpadom i otpadnim vodama, te kontinuirano ulaganje u novu i modernu infrastrukturu.

● Voda je osnovno pravo za svakoga. Zbog čega je toliko važno da vodovodna preduzeća investiraju sav profit u svoje poslovanje?

Lopez: Uprkos tome što se pristup vodi smatra elementarnim ljudskim pravom, više od 663 miliona ljudi na svijetu i dalje nema pristup boljim izvorima pijaće vode. Uz to, nije dovoljno samo povećati njenu dostupnost. Ciljeve održivog razvoja (SDG) Ujedinjenih nacija koji se odnose na vodu i sanitarne potrebe sačinjavaju šira agenda i povećanje standarda kojima će se do 2030. godine doprinijeti da pristup vodi bude ravnomjeran, siguran i povoljan za sve, posebno za žene i ranjive grupe. Uz to, razmatraju se dodatni ciljevi, poput poboljšanja kvaliteta vode smanjenjem zagađenja i znatno povećanje efikasnosti korišćenja vode. Postizanje tih standarda zahtijevaće znatne investicije, kao i finansijsku i tehničku održivost pružalaca usluga.

Aleksandar Krstić, koordinator Dunavske platforme
u okviru Dunavskog programa za vode, IAWD

Pametno upravljanje vodnim resursima je od životnog značaja

Pod upravom Ministarstva održivog razvoja i turizma, Regionalni vodovod Crnogorsko primorje već postiže impresivne rezultate - i pored toga što je sistem još u izgradnji. Veoma je bitno da takva uspješna preduzeća preuzimaju lidersku ulogu kako u promociji struke, tako i u promociji saradnje na unapređenju stanja sektora, pa i društva u cjelini.

Crna Gora bi uskoro mogla da bude domaćin skupa najuspješnijih vodovodnih i kanalizacionih preduzeća iz cijele Evrope.

● Koliko je značajno povezivanje zemalja regiona kroz saradnju javnih vodovodnih preduzeća?

Krstić: Pošto smo svjedoci vremena s izraženim ekonomskim, društvenim, pa čak i prirodnim promjenama, kada je teško predvidjeti nove izazove iz bilo koje od ove tri oblasti održivog razvoja, pametno upravljanje vodnim resursima je od životnog značaja. Znanja, vještine i iskustva potrebna da se danas blagovremeno odgovori na sve izazove prevazilaze granice država. Ovo se pogotovo odnosi na relativno male zemlje, gdje je broj domaćih organizacija za razmjenu znanja ograničen, pa je međunarodno povezi-

vanje zapravo i jedini mogući način stalne modernizacije preduzeća tih država.

● Koje su glavne prednosti obrazovne platforme Danube Learning Partnership (D-LeaP)?

Krstić: U okviru Dunavskog programa za vode, primijećeno je da vodovodna preduzeća i njihova udruženja iz zemalja regiona nastoje da riješe iste probleme razvijajući sopstvene sisteme obuka. Nedovoljna koordinacija dovodila je do bitnog utroška nacionalnih resursa, najčešće bez postizanja željenih rezultata.

D-LeaP je proces obuka prenio

na međunarodni nivo, ali tako što obuka koordinira razvoj na nivou nacionalnih udruženja, pa čak i pojedinačnih preduzeća. Jednom razvijene obuke i primjeri najboljih praksi prenose se na cijeli region, čime se višestruko ubrzava proces učenja.

● Koje su glavne poruke radionice za benčmarking vodovodnih preduzeća i konferencije povodom Dana voda, održanih na Žabljaku i u Tivtu?

Krstić: Pod upravom Ministar-

stva održivog razvoja i turizma, Regionalni vodovod Crnogorsko primorje već postiže impresivne rezultate - i pored toga što je sistem još u izgradnji. Veoma je bitno da takva uspješna preduzeća preuzimaju lidersku ulogu kako u promociji struke, tako i u promociji saradnje na unapređenju stanja sektora, pa i društva u cjelini. Može se reći da je glavna poruka konferencije da od načina na koji danas koristimo vode - zavisi budućnost naše djece. Glav-

“ Pod upravom Ministarstva održivog razvoja i turizma, Regionalni vodovod Crnogorsko primorje već postiže impresivne rezultate - i pored toga što je sistem još u izgradnji. Veoma je bitno da takva uspješna preduzeća preuzimaju lidersku ulogu

”

na poruka radionice je poziv liderskim preduzećima da nam se pridruže na samom čelu fronta za zaštitu njihove budućnosti.

● Koji su naredni koraci u saradnji sa Regionalnim vodovodom Crnogorsko primorje?

Krstić: Tokom 2016. IAWD je u Budvi sa Regionalnim vodovodom Crnogorsko primorje organizovao benčmarking radionicu za preduzeća iz regiona zemalja nekadašnje Jugoslavije. Ove godine smo na Žabljaku i u Tivtu organizovali radionicu za preduzeća iz zemalja cijelog dunavskog sliva. Tokom oba događaja, postignut je izuzetno visok nivo kvaliteta u stručnom i organizacionom smislu, čime je Crna Gora stavljena u istu ravan sa domaćinima sličnih skupova koji se organizuju za zapadnoevropska preduzeća. Sve upućuje na to da bi Crna Gora uskoro mogla biti domaćin skupa najuspješnijih vodovodnih i kanalizacionih preduzeća iz cijele Evrope.

Aleksandar Krstić, koordinator Dunavskog partnerstva za učenje

Benčmarking je prilika za napredak preduzeća

U kratko bih ukazao na razliku između benčmarking inicijativa u sektoru vodo-
voda i kanalizacije koje pokreću različite organizacije.

U zemljama u kojima se struka i rad struke visoko vrednuje, čest je slučaj da sama struka dobrovoljno pokreće benčmarking aktivnosti, odnosno da sama preduzeća podržavaju i sprovode benčmarking aktivnosti, najčešće uz podršku

svojih udruženja. Ovo je benčmarking u užem smislu ili „dobrovoljni benčmarking“ koji može obuhvatiti nekoliko ili gotovo sva preduzeća kada je u pitanju nacionalni karakter. Dobrovoljni benčmarking ima za cilj da podigne nivo učinka

KADA SE VODEĆA PREDUZEĆA U JEDNOJ DRŽAVI ZAINTERESUJU DA DOSTIGNU I NAJVIŠE MEĐUNARODNE STANDARDE SEKTORA, ORGANIZUJU „MEĐUNARODNI BENČMARKING“

uključenih preduzeća.

Druga vrsta benčmarkinga je ona koju pokreću institucije države, pogotovo one koje zbog ispunjenja ciljanih standarda moraju brzo i organizovano da unaprijeđe rad sektora, odnosno rad onih preduzeća koja imaju najlošiji učinak. Ovo se može nazvati „regionalnim benčmarkingom“, a njegov cilj je da se - prije svega - što brže unaprijedi rad preduzeća koja pokazuju najlošiji učinak, a da pritom građani ne budu oštećeni. Shodno tome, a u procesu pristupanja Evropskoj uniji, skoro sve zemlje regiona, u koji spada i Crna Gora, već su uspostavile regulatorna tijela koja vrše ekonomsku i drugu vrstu nadzora nad preduzećima.

Konačno, kada se vodeća preduzeća u jednoj državi zainteresuju da dostignu i najviše međunarodne standarde sektora, takva preduzeća i njihova udruženja organizuju takozvani „međunarodni benčmarking“. Dunavska platforma za benčmarking koju je pokrenulo Međunarodno udruženje vo-

dovoda u slivu rijeke Dunav IAWD je upravo takva inicijativa, a sama platforma ima za cilj da okupi vodeća preduzeća iz 17 država dunavskog sliva.

Posebno bih napomenuo da, zahvaljujući saradnji sa Evropskom benčmarking saradnjom (EBC), koja okuplja vodeća vodovodna i kanalizaciona preduzeća iz Zapadne Evrope, preduzeća kroz Dunavsku platformu imaju priliku da svoj učinak uporede i sa onim preduzeća iz zapadnoevropskih zemalja. Ova mogućnost je donekle dostupna i kroz nacionalne platforme, kao što su one osnovane za Bugarsku i za Ukrajinu, ali i kroz podregionalne kao što je platforma za Albaniju i Kosovo, i za zemlje bivše Jugoslavije. Prednost nacionalnih i podregionalnih platformi je u tome što preduzeća mogu učestvovati u benčmarking vježbama na maternjem, odnosno lokalnom jeziku. Uz to, prednost Dunavske platforme je u tome što omogućava direktnu razmjenu znanja sa preduzećima iz zapadnoevropskih zemalja, kao što su one u Austriji i Njemačkoj, zatim iz dru-

gih zemalja EU čiji vodotoci pripadaju slivu Dunava, ali i šire od toga.

Ukratko, priključenje Dunavskoj platformi za međunarodni benčmarking vodovodnih i kanizacionih preduzeća koju je IAWD pokrenuo u okviru Dunavskog programa za vode, u saradnji sa Evropskom benčmarking saradnjom, daje učesnicima pristup mreži vodećih vodovodnih i kanizacionih preduzeća u Dunavskom regionu, što pomaže daljem i bržem unapređenju učinka uključenih preduzeća, pogotovo kroz međusobno učenje i podršku. Štoviše, sva preduzeća iz regiona koja su zainteresovana da demonstriraju, diskutuju, razmjenjuju i promovišu dobre i najbolje prakse su dobrodošla da nam se pridruže i da svojim glasom, koji dolazi iz samog sektora, doprinesu identifikaciji i razvoju snažnih, pouzdanih i održivih vodovodnih preduzeća u okviru i izvan sliva Dunava.

Zainteresovani mogu zatražiti sve informacije o platformi i uslovima priključivanja putem e-mail adrese: thedanubehub@d-leap.org, a dio informacija dostupan je i na sajtu Dunavskog partnerstva za učenje (D-leaP), na adresi www.d-leap.org

Na kraju bih napomenuo da vodeća preduzeća definiše motivaciju da stalno unapređuju sopstvene usluge, kao i da kroz razmjenu znanja u tome podrže i druga srodna preduzeća.

MILO FIASCONARO

*izvršni direktor udruženja
Aqua Publica Europea*

Pored toga što su nas domaćini srdačno dočekali - i zaista sam zahvalan prijateljima iz Regionalnog vodovoda Crnogorsko primorje na izuzetnom gostoprimstvu - moj boravak na Žabljaku bio je odlična prilika da više saznam o upravljanju vodama u Crnoj Gori, kao i u drugim zemljama dunavskog sliva i o izazovima upravljanja vodnim resursima narednih godina. Uvjeren sam da u Crnoj Gori nećete imati takav problem, jer su ljudi iz Regionalnog vodovoda Crnogorsko primorje izuzetno posvećeni svom poslu i imaju jasnu viziju što i kako treba uraditi. Mislim da je to slučaj i sa ostalim vodovodnim preduzećima regiona čije sam predstavnike sreo na Žabljaku. Veliki broj učesnika konferencije iz zemalja dunavskog sliva - uprkos tome što nam vremenski uslovi nijesu bili naklonjeni - pokazao je da želi konstantno unapređivanje rada kroz upoređivanje i učenje od drugih, kako bi građanima ponudili najbolje usluge po najpristupačnijim cijenama. Uostalom, to je cilj i članova AEP, pa očekujem dobru buduću saradnju sa javnim vodovodnim preduzećima širom Evrope.

HELMUT BLOCH

*konsultant za Poglavlje 27
(bivši šef sektora za vode u
Evropskoj komisiji)*

Smatram da su organizatori konferencije i radionice htjeli da se susjedi međusobno približe – Crna Gora sa Hrvatskom, Bosnom i Hercegovinom, Srbijom, Kosovom, ali i sa predstavnicima preduzeća iz zemalja poput Mađarske i Rumunije. Cijeli događaj bio je uspješan. Prezentacije koje su se mogle vidjeti na radionici imale su visoki kvalitet – uključujući i onu iz Crne Gore – a entuzijazam svih učesnika bio je impresivan. Najznačajnije je što su se ljudi osjećali kao da su kod kuće, da se cijeni njihov dolazak, ali i to što su željeli da javno iznesu svoje stavove i nauče jedni od drugih. Blisko sarađujem sa Regionalnim vodovodom Crnogorsko primorje i Ministarstvom održivog razvoja i turizma, tako da će biti još prilika da se ove godine vratim u Crnu Goru. Tim prije što se krajem juna očekuje otvaranje Poglavlja 27 u pregovorima sa Evropskom unijom, što je izuzetno bitan događaj za Crnu Goru.

PHILIP WELLER

koordinator Dunavskog programa za vode u IAWD

Crna Gora je zaista predivna zemlja kada govorimo o njenim prirodnim pejzažima. Tokom boravka na radionici i konferenciji, svjedočili smo i nekim njenim ekstremima. To je uslovalo neke probleme, ali je, s druge strane, bilo divno imati ovakav zimski pejzaž. Što se tiče radionice, izuzetno sam zadovoljan zaključcima koje smo s nje ponijeli. Za mene je najbitnije da ljudi iz vodovodnih preduzeća dunavskog sliva budu stalno u kontaktu. Ovo je bila dobra prilika da se svi okupe i razmijene iskustva. Vodovodna preduzeća su kroz prezentacije mogla da vide što rade njihove kolege i da saznaju na koji način neke stvari mogu bolje da funkcionišu. Takođe mi je veoma drago što je u radu konferencije učestvovao državni sekretar Ministarstva održivog razvoja i turizma Saša Radulović, zatim predsjednik opštine Žabljak Veselin Vukićević i drugi predstavnici regulatornih agencija i ministarstava. Svi oni su veoma bitni kada se govori o vodosnabdijevanju i treba da budu u stalnom kontaktu. Sve u svemu, radilo se puno, a vremena je bilo malo. Nosim izuzetne utiske o radionici i konferenciji u Crnoj Gori.

PETER DANE

*izvršni direktor EBC
fondacije*

Kada je riječ o samom sadržaju, radionica je bila izuzetno interesantna. Prije nekoliko godina, tokom prvih ovakvih događaja u Prištini i Beogradu, bio sam u prilici da vidim na koji način su ljudi počinjali s benčmarkingom. Sada primjećujem da su ljudi napredovali, i to u samo nekoliko godina. U prezentacijama njihovog rada moglo se vidjeti da su zaista posvećeni poboljšanju kvaliteta usluga, što je veoma bitno. Promijeniti usluge vodovodnog sistema je veoma teško i za to su potrebne čak i godine, pa ni planiranje aktivnosti ne može biti samo na kratak period. Ljudi su veoma motivisani da unaprijede sistem i na radionici sam vidio da zaista teže tom cilju. Takođe, bio je ovo uzbudljiv put za mene. Propustio sam let ka Crnoj Gori, a nakon toga sam stigao u predivne, nepristupačne planinske predjele pod snijegom. S druge strane, dan kasnije smo bili u zalivu kod Tivta, što govori da je ovaj mali prostor pun velikih suprotnosti. To je nevjerovatno!

MARIJANA ZENOVIĆ

vodeća inženjerka u proizvodnji vode, JP „Regionalni vodovod Crnogorsko primorje“

JP „Regionalni vodovod Crnogorsko primorje“ je učesnik Dunavskog programa za vode od 2014. godine kroz projekat benčmarkinga, kako bi kroz upoređivanje načina rada i postignutih rezultata sa drugim preduzećima koja se bave istom ili sličnom djelatnošću i međusobnom razmjenom, unaprijedilo svoje poslovanje. Protekle četiri godine smo se trudili da odgovorimo svim zahtjevima koji su projektom po-

stavljani. Zato smo veoma ponosni što smo svoje učešće nastavili kroz, još zahtjevniji, napredni nivo projekta. Osim učešća u okviru Dunavske platforme za benčmarking u kojoj učestvuju preduzeća iz jugoistočne Evrope, JP „Regionalni vodovod Crnogorsko primorje“ će se vjerovatno priključiti i Zapadnoevropskoj platformi i time dobiti priliku da svoje rezultate i način rada uporedi i sa preduzećima iz tog dijela Evrope.

IVANA VOJINOVIĆ

generalna direktorica Direktorata za životnu sredinu u Ministarstvu održivog razvoja i turizma

Još u trenutku donošenja odluke o izgradnji regionalnog vodovodnog sistema za Crnogorsko primorje - a posebno danas - jasno je da je to bio kapitalno važan investicioni projekat za Crnu Goru. Naime, izgradnja 100 kilo-

metara kvalitetne vodovodne mreže dala je poseban zamajac turističkom razvoju južnog regiona Crne Gore, te obezbijedila stabilnost snabdijevanja vodom i uticala na ukupan ekonomski razvoj naše države.

IVAN ŠPADIJER

*tehnički direktor Regionalnog vodovoda
Crnogorsko primorje*

Konferencija je, osim teme benčmarkinga, koja je posljednjih godina postala nezaobilazna na savjetovanjima o savremenom i održivom upravljanju vodovodnim preduzećima, bila značajna i s aspekta razmjene iskustava i znanja među učesnicima. Organizovana su izlaganja o potrebi regulacije usluga, iskustvima u reformi vodovodnog sektora, sa posebnim osvrtom na proces aglomeracije, kao i o upravljanju sredstvima

vodovodnih preduzeća (asset management).

Prema impresijama učesnika, konferencija je nadmašila očekivanja upravo zato što je iskorišćeno prisustvo 80 učesnika iz više zemalja i raznorodnih kompanija – vodovodnih preduzeća i regulatornih tijela – za veoma aktivnu razmjenu iskustava i ostvarivanje kontakata za buduću saradnju, kako po pitanju benčmarkinga, tako i po drugim koja su od zajedničkog interesa.

SAŠA RADULOVIĆ

*državni sekretar u Ministarstvu održivog razvoja
i turizma*

Za mene regionalni vodovod znači oživljavanje održive ideje, koja za rezultat ima stvaranje izuzetnih mogućnosti razvoja na Crnogorskom primorju, uz kvalitetno obezbjeđenje jednog od preduslova života, a to je – voda. Regionalni vodovod Crnogorsko primorje u našoj zemlji predstavlja izuzetno dobar primjer – a primjer je teorija rijetkosti – kvali-

tetnog menadžmenta u onome što se naziva državno preduzeće. Ono je jedno od ključnih dokaza da i država može kvalitetno da upravlja resursima koji su joj povjereni, na vrlo odgovoran, profesionalan i domaćinski način. Uz to, Regionalni vodovod Crnogorsko primorje predstavlja i izuzetan primjer društveno odgovornog preduzeća.

JURICA KOVAČ

sekretar specijalističke grupe za gubitke vode Međunarodne asocijacije za vode (IWA)

Kontinuirano višegodišnje sprovođenje benčmarking programa predstavlja odličan primjer kako se može ostvariti napredak po pitanju unapređenja vodovodnih preduzeća. Radioni-

ca u Crnoj Gori biala je još jedan u nizu odlično organizovanih susreta ljudi iz regiona i predstavlja važan korak u nastojanjima da se unaprijedi poslovanje naših komunalnih preduzeća.

SANJA HORVAT

upravnica kanalizacije u KcVode Koprivnica, Hrvatska

Za nas su korisna iskustva zemalja koje nijesu u Evropskoj uniji, jer nam pokazuju kako susjedi rade i koja je problematika s kojom se susreću. Mi smo na neki način u prednosti zbog toga što smo već prošli proces pristupa Evropskoj uniji, zadovoljivši određene

standarde. To znači i da smo završili ono što je sada aktuelno u Crnoj Gori - otvaranje poglavlja s tematikom o vodnim resursima. S druge strane, operativna problematika vodovodnih preduzeća je uglavnom ista i zato je korisno na ovakav način razmijeniti iskustva.

TÓTH GODÓ VALÉRIA

menadžerka projekta Vodovoda Segedin, Mađarska

Nosimo lijepa iskustva sa ovakvih radionica i susreta sa predstavnicima drugih vodovoda. Izuzetno smo zadovoljni programom benčmarkinga, tim prije što smo sada prvi put učestvovali u

radu radionice ovakvog tipa. Naše preduzeće sada može da iskoristi sve kvalitetne podatke koje su kolege iznijele, kao i saznanja sa predavanja. Kući se vraćamo sa veoma dobrim iskustvima.

DARIUS BOR

finansijski direktor Apa-serv Satu Mare, Rumunija

Bitan princip benčmarkinga je pronalazak odgovarajućeg pristupa, a kako bismo bolje razumjeli rezultate koje kompanije prezentuju, najbolje je uporediti ih na što veći broj načina. Imati priliku da to učinite sa rezultati-

ma koji su nastali kroz benčmarking preduzeća iz zapadne Evrope, predstavlja dodatnu prednost, koju vodovodna preduzeća treba da iskoriste. Benčmarking u kome učestvuje nekoliko preduzeća je dobar, ali ako ih učestvuje mnogo – onda je odličan. Nacionalni nivo za upoređivanje je isto dobar, ali regionalni, odnosno evropski je – izuzetan. Dakle, „prihvatite benčmarking i bićete nagrađeni“.

EMILIJAN MICEVSKI

inženjer u službi otkrivanja gubitaka Vodovoda Bitola, Makedonija

Ova radionica je pomogla našem preduzeću da vidimo kako drugi vode svoje poslovanje. Primjećujem da je kod nas slično, ali

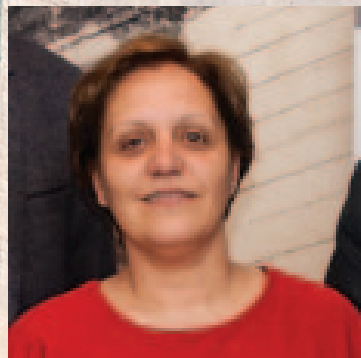
nam je konferencija ukazala da ubuduće vodimo poseban obračun gubitaka vodnih resursa u našem sistemu. Ujedno, uveli smo SCADA i GIS sisteme za nadzor i upravljanje, a preko njih možemo da registrujemo i određene količine gubitaka vode. U svakom slučaju, ovo je bio poseban događaj, a sve što smo saznali na radionici možemo da primijenimo u našem preduzeću.

KATARINA PEJKOVA

šefica kabineta generalnog direktora Vodovoda i kanalizacije Skoplje, Makedonija

Iskustvo mojih kolega i moje je odlično, jer je ovo bila radionica koja je višestruko značajna za

naše preduzeće. Posebno hoću da istaknem gubitke vode, geoinformacioni sistem – GIS, kao i menadžment vodovodnih sistema. Takođe, povezali smo se sa novim vodovodnim preduzećima, kao što je Regionalni vodovod Crnogorsko primorje i vodovodi iz Novog Sada. Već planiramo neke zajedničke aktivnosti vezane za teme o kojima smo razgovarali tokom radionica.

SANDA NASTIĆ

rukovodilac službe poslovne i međunarodne saradnje Vodovoda i kanalizacije Novi Sad, Srbija

Učestvujem u radionicama benčmarkinga od samog početka, od kada se organizuju za članice iz zemalja nekadašnje Jugoslavije i iz regiona dunavskog sli-

va. Za mene je ovo deseto učešće na ovakvom regionalnom događaju, koji su podijeljeni na radionice za regulatore i one za predstavnike vodovodnih preduzeća. Ja sam prezentovala na koji način možemo da povećamo efikasnost našeg preduzeća i to na način da se podaci ukllope u evropske benčmarking indikatore. Što se tiče cijelog događaja u Crnoj Gori, ovo je bila sigurno najbolja organizacija radionice do sada.

ČABA ŠANTA

zamjenik direktora Vodovoda i kanalizacije Subotica, Srbija

Benčmarking baza koja je do sada napravljena sadrži podatke koji su uporedivi i možemo koristiti sve što se u njima pojavljuje. Treba promišljeno pratiti te podat-

ke i analizirati ih – ne samo gledati brojeke, već znati i što stoji iza njih. Zaposleni koji rade na unošenju tih podataka imaju na radionicama priliku da razmijene iskustva o njihovom obuhvatu. Naš primjer je, konkretno, da smo imali ulaganja od samo 0,2 odsto za rekonstrukciju i to je loša pozicija u odnosu na obaveznih jedan ili dva odsto, kako smo to čuli od kolega.

DARKO MITRIĆ

izvršni direktor u Vodovodu i kanalizaciji Bijeljina, BiH

Radionica je organizovana na izuzetno visokom nivou. Za vodo-
vod iz Bijeljine to mnogo znači, jer smo nedavno dobili postrojenje za prečišćavanje voda. Prednosti ova-

kvih događaja jesu da se sakupe razne informacije od drugih preduzeća, da uporedimo poslovanje sa većima i manjima, te da na osnovu toga razvijamo nove procese unutar našeg preduzeća. To znači da će ono što smo čuli na radionicama uskoro kod nas biti i primijenjeno. Od dobrih i loših praksi, iskoristićemo one koje su najbolje za nas, kako bismo unaprijedili poslovanje.

NEDELJKO ILIĆ

*benčmarking koordinator Vodo-
voda i kanalizacije Tuzla, BiH*

Zadovoljan sam cijelom radionicom i zahvalio bih njenim organizatorima. Na radionica-
ma projekta za benčmarking učestvujemo od 2016. godine i nadam se da ćemo u tome i ostati. Sve je bilo odlično i nosimo pozitivna iskustva, koja ćemo preneti kolegama iz našeg preduzeća.

SRĐAN KEVAC

*glavni kontrolor Vodovoda i
kanalizacije Banjaluka, BiH*

Već četvrti put smo na godišnjoj završnoj radionici za benčmarking. Rado učestvujemo u ovom projektu, jer on pokazuje naš cjelogodišnji rad i tu ubiramo rezultate. Ove godine moramo da pohvalimo izuzetnu organizaciju sa raznovrsnim programom, mnogo dobrih prezentacija i izlaganja. Od kolega smo uspjeli da prikupimo različita iskustva i dobre prakse za koje se nadam da ćemo implementirati u svojim preduzećima i ujedno nastaviti da širimo saradnju.

EVIS GJEBREA

*zamjenica direktora Vodovoda
i kanalizacije Tirana, Albanija*

Predstavnici Albanije su u Crnoj Gori prvi put učestvovali u radionicama. Ovo je tek početak saradnje i srećna sam da su pred nama mnogi projekti koje ćemo zajedno raditi. Naravno, očekujemo i buduću saradnju među vodovodima naše dvije zemlje – Crne Gore i Albanije. Regionalni vodovod Crnogorsko primorje ima prilično napredan sistem u odnosu na one koji postoje u našoj zemlji.

DORIAN XHELILI

*administrator Vodovoda i
kanalizacije Vlora, Albanija*

Na radionicama sam naučio više o benčmarkingu vodovodnih sistema i preduzeća. Drago mi je što sam imao priliku da učestvujem u ovom događaju. Znanje koje sam stekao podijeliću sa svojim kolegama u kompaniji, ali i sa onima u vodovodnim preduzećima drugih gradova u Albaniji, konkretno Fire i Sarande.

NADIRE VITIA

*koordinatorka benčmarkinga
za Kosovo i Albaniju*

Poređenje performansi komunalnih usluga omogućava kontinuirano poboljšanje usluga. Učešće glavnih komunalnih preduzeća sa Kosova i iz Albanije u Dunavskoj platformi za benčmarking pruža novi i koristan pogled na rad naših preduzeća za ovaj tip komunalnih usluga.

SOKOL XHAFA

*tehnički direktor Regionalnog
vodovoda Priština, Kosovo*

Prezentacija Regionalnog vodovoda Crnogorsko primorje bila je odlična – predstavili su sve što su do sada uradili, način poslovanja, investicije i kako su riješili probleme snabdijevanja vodom u zemlji. Mogu reći da je to jedan od najznačajnijih projekata o kojima smo slušali u posljednje vrijeme. Uz to, Crna Gora je lijepa turistička zemlja i vidjeli smo mnogo divnih predjela na Žabljaku i na moru kod Tivta.

22-23. MART, 2018
CRNA GORA

**VIZIJA
ODRŽIVOG UPRAVLJANJA
VODNIM RESURSIMA
U XXI VIJEKU**

1. BENČMARKING
RADIONICA ZA DUNAVSKI REGION

SVJETSKI DAN VODA 22. MART

MARCH 22-23. 2018
MONTENEGRO

**VISION OF THE
SUSTAINABLE WATER
RESOURCES MANAGEMENT
IN THE 21ST CENTURY**

1ST DANUBE REGION
BENCHMARKING WORKSHOP

WORLD WATER DAY MARCH 22

